

1. «Ненасильственное общение. Язык жизни.»-Маршал Розенберг, 2022 год, издательство ЛитРес.
2. «Психологический вампиризм. Учебное пособие по конфликтологии.» - Михаил Литвак, 2020 год, издательство Москва.
3. «Управление конфликтами.» - Виктор Пономаренко, 2008 год, издательство Озон.
4. «Сценарии конфликтов: Как без нервов улаживать споры и проблемы на работе и в жизни.» - Марина Майорова, 2018 год, издательство Альпина Паблишер.

YOSHLAR XULQ-ATVORINING SHAKLLANISHIGA INTERNET ALOQALARINING TA'SIRI

Xudaykulova Zarifa Ummatkulovna

Guliston davlat universiteti "Psixologiya" kafedrası o'qituvchisi

Taniqulova Go'zal

Guliston davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Hozirgi yoshlar uchun global axborot-kommunikatsiya muhiti kundalik hayotning elementiga aylanib bormoqda. Bunday sharoitda yoshlar axborotga va uni yaratuvchilarga ishonch darajasi, shuningdek, turli norasmiy manfaatlar guruhlariga qo'shilish imkoniyati to'g'risida mustaqil tezkor qarorlar qabul qilishiga to'g'ri keladi. Maqola Internet muhitida yoshlarning afzalliklari va xatti-harakatlarini o'rganish metodikasini ishlab chiqishga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: jamiyatni axborotlashtirish, zamonaviy yoshlar, Internet, Internetning ta'siri, Internet aloqalari, Internet muhiti, ijtimoiy tarmoqlar, shaxslararo o'zaro ta'sir, Internetga qaramlik, anketa so'rovi.

Muammoni umumiy ma'noda bayon qilish va uning muhim ilmiy va amaliy muammolar bilan bog'lanishi. Insoniyatning axborot asriga kirib borishi axborot muhitining odamlar hayotidagi rolining sezilarli darajada oshishiga olib keldi. Axborot-kommunikatsiya muhitlari insonning kasbiy va kundalik hayotining barcha sohalarida vositachi sifatida harakat qila boshladi.[3]

Hozirgi yoshlar uchun global axborot-kommunikatsiya muhiti kundalik hayotning elementiga aylanib ulgiran. Yoshlar internetda nafaqat faol muloqot qiladi, balki ko'plab xizmatlarni ham o'zlashtirmoqda, ular boshqa internet foydalanuvchilariga qaraganda faolroq, tarmoq aloqasining turli vositalarini tezroq o'zlashtirmoqda. Zamonamiz yoshlarining ayrimlari turmush tarzi ko'p jihatdan haqiqiy emas, balki virtual dunyo ta'siri ostida shakllanmoqda. Bugungi kunda global tarmoqlar orqali yoshlar jamiyatiga xulq-atvor namunalari, turmush tarzi, hayotdagi muvaffaqiyat standartlari va unga erishish yo'llari efiga uzatilmoqda. Global ijtimoiy tarmoqning ta'lim vositasi sifatidagi ahamiyati keskin ortib bormoqda. Shu bilan birga, oila va ta'lim kabi eng muhim ijtimoiy institutlarning an'anaviy tarbiyaviy funksiyalari ularning ijtimoiylashuv jarayonlariga, yoshlar o'rtasida faol va ijtimoiy foydali shaxsni shakllantirishga ta'sirini susaytirmoqda.

Zamonaviy yoshlarning muloqot muhitini shakllantirishga Internetning ta'siri muammosi juda ko'p qirrali muammodir. Shu sababli, so'nggi yillarda ushbu muammoning turli jihatlariga bag'ishlangan ko'plab nashrlar paydo bo'ldi.

Internet yoshlarga nafaqat yangi imkoniyatlar, balki yangi tahdidlarni ham taqdim etadi. Yoshlar muhitida virtual ommaviy axborot vositalaridan faol foydalanish bilan Internetning shubhasiz afzalligi, masalan, axborotdan tez foydalanish, masofaviy ta'lim va boshqa ko'p narsalar bilan bir qatorda, deviant xatti-harakatlarning turli shakllari, shuningdek, ijtimoiy-psixologik deformatsiyalar kuzatilmoqda. shaxsiyatdan. Haqiqiy dunyo bilan aloqani ma'lum darajada yo'qotish, ma'lumotlarning haddan tashqari yuklanishi va texnostressni boshdan

kechirayotgan yosh internet foydalanuvchilari soni ortib bormoqda. Shu sababli, so'nggi yillarda yoshlarning tarmoq Internetga qaramligi muammosini muhokama qiladigan ko'plab nashrlar paydo bo'ldi [1]. Bu muammo turli mamlakatlar mualliflari tomonidan faol muhokama qilinmoqda. Ijtimoiy farovonlik va ruhiy salomatlik uchun ma'lum ma'lumotlar tarkibiga tashrif buyurishning salbiy oqibatlari muhokama qilinadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi Yangiyer shahridagi yoshlarning so'rovnomasi misolida yoshlarning Internet muhitidagi afzalliklari va xatti-harakatlarini o'rganishdir.

Ushbu maqsad doirasidagi tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

yoshlarning global axborotdan foydalanish xususiyatlarini tahlil qilish O'zbekistondagi Internetning kommunikativ muhiti;

internet muhitida yoshlarning xohish-istaklari va xulq-atvorini o'rganish metodikasini ishlab chiqish;

yoshlarning internet muhitidagi faolligini baholash;

global axborotda rus yoshlarining kommunikativ faoliyatining o'ziga xos shakllarini o'rganish aloqa maydoni;

Zamonaviy yoshlarning muloqot muhitini shakllantirish jarayonini o'rganish uchun Yangiyer shahridagi yoshlarning Internet-so'rovi ma'lumotlaridan foydalanildi. So'rovda 400 nafar respondent ishtirok etdi. Shaxsiy ma'lumotlarni qayta ishlashda bir qator maxsus ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyalari qo'llanilgan [2].

Internetning ta'sirini baholash uchun anketa savolidan foydalanildi: "Sizningcha, hozirgi vaqtda Internetning axborot muhiti odamlarning fikriga qanchalik ta'sir qiladi?". Aksariyat odamlar Internetning odamlar fikriga ta'sirining yuqori darajasiga qo'shiladilar. Respondentlarning 80% dan ortig'i "kuchli ta'sir qiladi" va "juda kuchli ta'sir qiladi" javoblarini tanladi. Respondentlarning atigi 4 foizi internetning "kam ta'siri bor" deb hisoblaydi.

Yoshlarning internetdagi faolligi internetda kuniga o'rtacha vaqt sarflashi va ijtimoiy tarmoqlarda muloqot qilish vaqti bilan baholandi. Yoshlar, o'rtacha, Internetda ishlashga juda ko'p vaqt ajratadilar (1-jadval). Yoshlarning atigi 15 foizi internetda kuniga 1 soat yoki undan kam vaqt sarflaydi. Respondentlarning chorak qismi internetda ishlash uchun 3 soatgacha vaqt sarflaydi. Yoshlarning yarmidan ko'pi 3 soatdan ko'proq vaqt sarflaydi. Yoshlarning deyarli to'rtidan biri kuniga 5 soatdan ko'proq vaqtini Internetda o'tkazadi. Yoshlar ko'p vaqtlarini Internetda ijtimoiy tarmoqlarda muloqot qilish uchun o'tkazadilar. Shuni ta'kidlash kerakki, yoshlar Internetda muloqot qilish uchun ko'pincha telefon va boshqa mobil qurilmalardan foydalanadilar. Ma'lumotni topish uchun qidiruv tizimlari qo'llaniladi. Eng mashhur qidiruv tizimlari Google (73%) va Yandex (25%). Boshqa qidiruv tizimlari 3% dan kamroqni tashkil qiladi.

1-jadval Internetda kuniga sarflangan vaqtni va ijtimoiy tarmoqlarda muloqot qilish vaqtini baholash

Anketa savollari	Taxminan 0,5 soat	Yaqin 1 soat	1 soatdan 3 soatgacha	3 soatdan 4 soatgacha	4 soatdan 5 soatgacha	5 soatdan ortiq
Kuniga o'rtacha qancha VAQT Internetda ishlashga sarflaysizmi ? _	7%	o'n bir %	24%	o'n to'qqiz %	o'n besh %	23%
Ijtimoiy tarmoqlarda kuniga o'rtacha qancha vaqt sarflaysiz ?	6%	o'n olti %	33%	o'n to'qqiz %	o'n bir %	o'n besh %

Shunga qaramay, telefonlarr kompyuter orqali Internetdagi bajariladigan ishni to'liq almashtirmadi. Uyda kompyuter ancha qulayroq. Kompyuter Internetiga bo'lgan ishtiyoq "Uyga kelganingizda, kompyuteringizni tez-tez yoqasizmi va ob'ektiv sababsiz Internetga kirasizmi?"

Degan savol yordamida baholandi. Taklif etilgan javoblar uchun variantlarni tanlash chastotalari quyidagicha taqsimlandi:

- har doim 15%;
- ko'pincha 35%;
- kamdan-kam hollarda 38%;
- hech qachon 12%.

Javoblar kompyuterning yoshlar hayotidagi yuksak ahamiyati haqidagi farazni tasdiqlaydi. Respondentlarning yarmi uyga kelgach, ob'ektiv sababsiz darhol kompyuterni yoqadi va Internetga kirishadi. Bu odat yoshlarning turmush tarzining bir qismidir.

Ko'pgina yoshlar bir vaqtning o'zida virtual muloqotga bo'lgan ishtiyoq ularni sudrab ketishini va hech qanday foyda keltirmasligini bilishadi. "Internetda o'tkazgan vaqtingizni behuda vaqt deb hisoblaysizmi?" Degan savolga? Yoshlar quyidagich javob berishdi.

- ha 10%;
- yo'qdan ko'ra ha 42%;
- Ha emas, balki 22%;
- yo'q 26%.

Ya'ni, so'rovda qatnashganlarning yarmi Internetda o'tkazgan vaqtni ko'pincha behuda vaqt deb hisoblash mumkin degan fikrga qo'shiladi.

Bundan xulosa qilish mumkinki, yoshlar internetda davlat xizmatlaridan faol foydalanmaydilar. Ko'rinib turibdiki, yoshlarga qaratilgan davlat xizmatlari ko'lamini kengaytirish zarur.

Tadqiqot natijalari Internet muhitining O'zbekistonlik yoshlar auditoriyasiga ta'sirining yuqori darajasini tasdiqlaydi. Raqamlashtirish sharoitida yoshlar internetda ishlash uchun vaqtni samarali taqsimlashni o'rganishlari kerak.

Internetning yoshlarga salbiy ta'sirini kamaytirish uchun yoshlarning internetdagi xatti-harakatlari bo'yicha tizimli tadqiqotlarni kengaytirish zarur. Olingan bilimlarni hisobga olgan holda internetda yoshlarga mo'ljallangan kontentni ishlab chiqish zarur, aks holda bu joyni mamlakatimizga dushman kuchlar to'ldiradi.

O'tkazilgan tadqiqotlar global axborot-kommunikatsiya muhitida yoshlar auditoriyasining ijtimoiy faolligi muammolarini yanada o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Keyingi tadqiqotlarda jarayonning rivojlanish dinamikasini o'rganish rejalashtirildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Абрадова Е.С., Кисловская Е.В. Молодежь в социальных сетях // Власть. 2018. Т. 26. № 3. С. 150153;
2. Мартышенко С.Н., Мартышенко Н.С. Современные методы обработки маркетинговой информации: Монография: Издательство;
3. Эргаш Ғозиев. Умумий психология. Психология мутахассислиги учун дарслик. Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти, 2010.

ТАЛАБАЛАРДА КОММУНИКАТИВ ҚОБИЛИЯТЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ИМКОНИАТЛАРИ

Джуманов Шерали Зокирович

ЎзМУ Жиззах филиали Психология кафедраси ўқитувчи

Холиқулова Севинч

ЎзМУ Жиззах филиали “Психология” факультети талабаси

Аннотация: Мазкур мақолада талабаларда коммуникатив қобилиятларни шакллантириш воситаларига оид масалалар қаралади.